

שתי תשובות בעניני אישות

א.

בענין מסירת תעודה העלולה לעזור למקבלה להכשל באיסור

בין הצורות השונות של מסירת תעודה העלולה לעזור למקבלה להכשל באיסור אנו נתקלים בשאלה מיוחדת אם מותר למסור אישור גירושין לאשה במקום שיש חשש שתנשא לנטען, הנה אם הנטען ידוע, ובחשדות היו בהן כדי לאסור האשה עליו אם מבחינת העדויות (אהע"ז סי' י"א סע' א, ב) אם מבחינת שויה אנפשיה חתיכה דאיסורה (אהע"ז סי' קט"ו סע"ו), נוהגים שבאישור שנותנים למגורשת מעירים שהאשה אסורה לזה ולזה, ורושמי ומסדרי הקידושין מבררים אם המיועד השני אינו אותו האיש שעליו נאסרה האשה.

אולם המדובר הוא בעובדא שבעת הדיון בנוגע לגירושין ואף אחרי הגירושין הודתה האשה שהיא זנתה עם מי שהוא בהיותה אשת איש, אבל סירבה להגיד מי הוא, וכעת היא מבקשת את אישור הגירושין ולפי דבריה היא רוצה ומקוה להנשא לאותו האיש במקום אחר, כאמור היא סירבה ומסרבת למסור את שמו, נקודות הדיון וההכרעה שעומדות לפנינו הן:

(א) אם אין במסירת אישור גירושין — בתנאים כאלה — משום לפני עור לא ת"מ, כי בלעדי האישור היא לא תוכל להנשא ברבנות מוסמכת, ובתחבולות אף אם תוכל להנשא במקום לא מוסמך אולי לא תרצה.

(ב) אף אם אין כאן משום לפני עור, האם אין כאן משום מסייע לדבר עבירה.

(ג) אף אם יש כאן משום חשש סיוע, האם אין הדבר הזה דומה לדברים שהתירו משום דרכי שלום כהא דשביעית פ"ה מ"ט, ודגיטין ס"א ע"א, משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה וכו' וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום.

ננסה לבררם בעזה"י בקצרה אחת אחת.

הנה לכאורה נראה שאין כאן משום לפני עור לת"מ, שהרי אין אנו נותנים לה דבר שבזה עצמו היא עושה איסור, אלא דבר שעל ידו היא יכולה להשיג איסור, ולפני עור לא תתן מכשול, לכאורה היינו אם אחד נותן לפני עור שם ישתמש בזה או יעשה כעצמו יהיה "מכשול" ולא דבר שע"ז הוא בעצמו יכול להשיג מכשול, שהרי לפני עור אנו מוצאים במוש"ט כוס יין לנזיר, או אבר מן החי לבני נח (ע"ז ר' ב') או במוכר עצים לעובדי האש, — אם לא היו רוב העצים להסקה —

(נדלים ס"ב ב') וכן הוא דאין מעמידין בהמה וכו' מפני שחשודין על הרביעה ויש כאן לפני עור (ע"ז כ"ב ב') עי' רש"י שם, וברמב"ם פכ"ב ה"ו מהל' אסורי ביאה. והנה כל אלה הדברים המקבלם עושה או עלול לעשות איסור עם עצם הדבר הנה משא"כ כאן שע"י אישור הגירושין היא רק עלולה להשיג דבר שאחרי שהיא תשיגו תעשה איסור עם הדבר השני. אין אנו נכנסים כאן בענין תרי עברי דנהרא שהיא בעיא לחד, כי אנו דנים כאן בעצם היסוד של לפני עור, ולא בגלל שהאדם יכול להשיג את הדבר גם במקום אחר¹). וכהגדרתינו הנ"ל מצאתי בהדיא בריטב"א ע"ז דף ס"ג ע"א, דאיתא שם אומר אדם לחמריו ולפועליו לכו ואכלו בדינר זה, צאו ושתו בדינר זה, ואינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשר, ולא משום ייין נסך, ומקשה בריטב"א שם וא"ת ולמה אינו חושש בעמי הארץ (כלומר החשודים) משום לפני עור לא ת"מ, וי"ל דמהכא שמעינן דכל שאין אנו נותנים לו את האיסור בעצמו והדבר ספק אם יקח איסור אם לאו אין בו משום ולפ"ע לא ת"מ אפילו לגבי ישראל ע"ש.

וכן סבר ר"ת שמפרש בריש ע"ז בד"ה אסור לשאת ולתת עמהם דהיינו דווקא במידי דתקרובת, דלא אסרי אלא למכור דווקא מידי דתקרובת, ולשאת ולתת הכי פי' לשאת מהן מעות ולתת להם מידי דתקרובת חליפי המנות ע"ש. אכן יש גם דעה בתוס' שגם בממציא מעות יש לפני עור וו"ל התוס' בע"ז ר' א' ד"ה או דילמא משום ולפני עור לא ת"מ, יש מקשין מכאן לפ"ה דמתניתין דפי' דלתת ולשאת היינו מקח וממכר תינח מכר אבל מקח מאי לפני עור איכא ושמא י"ל שבממציא לו מעות לקנות צרכי ע"ז ע"כ.

אמנם על פירוש זה בעצמו חולק ר"ת הנ"ל ואף התוס' כאן לא החליטו שזה כך אלא מסתפקין לומר כן, כמדויק בלשונם „ושמא" י"ל וכו', היינו שאין זה מוחלט, ולר"ת ולריטב"א הלא מוחלט שאין כאן לפני עור.

ועוד נראה דאף לדעת התוס' לא אסרו בממציא מעות מטעם שהוא משום לפני עור אלא כאן בשלשה ימים לפני אידיהן דהוה כודאי לצורך ע"ז, כמדויק בלשונם קצת, ושמא י"ל שבממציא לו מעות לקנות צרכי ע"ז עכ"ל היינו שזה דאי לקנית צרכי ע"ז, משא"כ במקום שיש ספק אם יקנו איסור, שהרי גם הריטב"א הנ"ל הדגיש והדבר ספק אם יקח איסור או לאו אין בו משום ולפ"ע לא ת"מ, הרי שאם זה ודאי יש בו לפ"ע, ובזה אולי חולקים ר"ת ותוס', שר'ת סובר שבממציא מעות תוך ג' לאידיהן אין זה כודאי לצרכי ע"ז ואין כאן משום לפ"ע לכן פי' לתת ולשאת היינו לשאת מהם מעות ולתת להם מידי דתקרובת ע"ז, אבל התוס' סוברים דממציא מעות תוך ג' לאידיהן הוה כודאי לצרכי ע"ז ולכן אוסרים משום לפני

---

(1) אם היתה נמנעת מלהגשא אלא ע"י תעודה מאושרת זה ודאי יקרא קאי בתרי עברי דנהרא, אעפ"י שמבחינת האיסור הי' בידה לעבור גם בלי זה, כמבואר בתוס' ב"מ ע"ה: (ד"ה ערב) וכן בשאר ראשונים שכל שהי' נמנע מלהלוות לו בלי עדים, העדים עוברים בלפ"ע. ואם הדבר ספק ג' שיש לדון בזה כדין כל ספק דאורייתא לחומרא, ועי' שד"ח ע' לפני"ע אות י', אך ג' ששם הנידון בספק אם זה מכשול או ס' יכשל.

עור, וכאן באישור גירושין לא היה יותר מספק אם תקח איסור כדמבואר להלן²).
נוסף לכך אישור גירושין המאפשר לאשה להנשא עם הנטען אינו דומה
לממציא מעות, כי שם במעות בעצמם הוא קונה את האיסור משא"כ במסירת
אישור הגירושין לנחשדת אין היא רוכשת ע"י אישור הגירושין את הנטען רק זה
מאפשר לה להנשא, א"כ אף לדעת התוס' אין זה כממציא מעות ואין כאן לפי"ז
משום לפני עור³).

אולם אף אם נניח שאין כאן משום לפני עור לת"מ אכתי לכאורה יש לדון
אם אין כאן משום מסייע לדבר עבירה ביחוד אחרי שהאשה הודיעה שהיא מקוה
להתחתן עם אותו האיש שאין הוא רוצה לגלות את שמו והוא הנטען. והנה לכאורה
כהך דשביעית פ"ה מ"ח ב"ש אומרים לא ימכור לו פרה חורשת בשביעית (לחשוד
על שביעית) וב"ה מתירין מפני שהוא יכול לשחטה וכו' ומשאל ל' סאתו אעפ"י
שהוא יודע שיש לו גורן, ופורט לו מעות אעפ"י שהוא יודע שיש לו פועלים, וכולן
בפירוש אסורין, וברע"ב שם אע"פ שהוא יודע שיש לו פועלים, ונמצא מסייע ידי
עוברי עבירה דאמרינן שמא לשאר צרכיו הוא צריך; וכולם, אם פירש שלדבר
אסור רוצה אותם אסור. והרי אנו מצווים לפחות מדרבנן להפרישה מדבר עבירה
אף במקום שאין בו מלפני עור כדברי התוס' בשבת ג' ד"ה בבא דרישא, והרא"ש

---

2) לענ"ד נראה שחילוקו של הריטב"א מבוסס על מה שחידש (שם דף ט"ו ד"ה
מי דמי וע"ע שם ד"ה לנכרי) שכל דין לפ"ע אינו אלא במפרש, אבל בטהם גם כשיש רגלים
לדבר אינו באיסור תורה. עיי"ש וע"ע מ"ר שביעית פ"ה. כי כל עוד שאינו מכשול ודאי
(וגם רגלים לדבר אינו ודאי ממש) לא אסרה תורה. אבל במפרש (מאחר שגם בממציא מעות
יש בו משום לפ"ע דאורייתא) גם אם הדבר בספק אם יוכל להוציא לפועל האיסור, אין זה
אלא כספק איסור דאורייתא דעלמא ואסור. ובפרט בני"ד שיש רגלים לדבר והוי אומדנא
שבגדר רוב. כי כל שמפרש שרצונו לאיסור הוי בגדר מתן מכשול, ואין כאן אלא ספק
אם ישל, ובוזה ודאי לא נפיק מכל ספק איסור, או רוב לאיסור.

3) לא מצאנו חילוק זה וגם אינו מצד הסברא, שכיון שיש לפני"ע גם בממציא מעות,
אעפ"י שאין הם מהוים המכשול ממש, והיינו משום שס"ס יוצא מזה מכשול, גם ני"ד יוצא
מזה מכשול. ומכיון שכנ"ל ב"מפרש" אין קולא מצד שאפשר לתלות, לכאורה יש כאן משום
לתא דאיסור תורה או לכה"פ משום ספק דאורייתא דלפנ"ע.

אכן בנידון השאלה יש אולי מקום לדון מצד אחר, והוא, כי זה נראה פשוט שאין
בדבריה גדר של שוי' אנפשי' הדי"א לכל מי שתבא עמו לבי"ד להנשא לומר, שזהו זה.
שהרי לא אמרה אלא שרוצה עכשו (וכן אולי גם הוא) להתחתן אתו. אבל לא שללה אפשרות
שתחזור בה (או שיחזור הוא) ותמצא לה אחר. ומעתה נראה שאין כאן מקום לאיסור דלפנ"ע,
שהרי כלפי אחרים אין לה תו"ג, והאיסור הוא רק כשזה לגבי דידה מכשול נמצאנו מכשילים
אותה (ע"י שד"ח ע' לפני"ע אות כ"ח), אולם מכיון שהחיתון שלה אח"כ אינו באיסור, אין
גם בפעולה המביאה לידי חיתון משום לפני"ע. ולא ה"י מקום לאסור אלא אילו היינו מקבלים
דבריה הנוכחיים בתור עדות גם כלפי אחרים, שאכן עומדת היא להכשל באיסור. אולם הרי
לזה אין לה כל תו"ג, ואין לה אלא דין שוי' אנפשה וכו' אבל לא כלפי אחרים וכנ"ל, ודוק.
העורך

שם, ועי' מהרי"ץ חיות לשבת שם, ובתוס' ע"ז ט"ז ב' ד"ה לעובדי כוכבים, שאנו מוזהרים שלא יבוא שום ישראל לידי תקלה על ידינו, ואפילו למומרים אסור לסייעם לדבר עבירה עי' מג"א אר"ח סי' שמ"ז סק"ד דלא כהש"ך ביור"ד סי' קנא סס"א שהוכיח וכתב דמומר כעכ"ר לענין זה ולדג"מ שם אף מזיד ישראל חשוב כמומר ע"ש, שהרי אע"פ שחטא המומר ישראל הוא, כמו שמקשים הרבה אחרונים הובא בשד"ח קונטרס הכללים כלל כ"ו ע"ש, ועי' להלן מש"כ בענין זה, ובהגר"א ביור"ד סי' קנא סק"ח שלדעתו אף בעכ"ר במקום שאין לפני עור יש איסור דרבנן ע"ש.

ברם מי אומר שהנטען ירצה להתחתן אתה יש לפנינו רק הודאה ממנה שהיא רוצה ומקוה להתחתן עם הנטען, אבל אין לנו ידיעה שהוא רוצה להנשא לה, אף אם נניח שהיתה ביניהם קירבה והם חיו באיסור שהרי הגמ' אומרת בכתובות (י"ד א') אשה נישאת בודקת ונישאת אשה מזנה בודקת ומזנה — בתמיה (רש"י שם) וה"ה כאן בשביל זנות הוא לא בדק משא"כ לנשואין. שהרי על כללות הקידושין אנו אומרים שאין זה בידי האב כל כך לקדש את בתו דשמא לא ימצא מי שיקדשנה (תוס' כתובות כ"ב א' ד"ה מניין לאב) וכש"כ להתקדש לזה דוקא כדאיתא בקידושין ס"ד א' אילו אמר האי דלא ניהא בגוה מי מצי מקדש ניהליה בע"כ, וזה פשוט, עכ"פ לא הוה איסור ודאי, ועי' רשב"ץ ח"א סי' קלה שאחרי שכתב שמחויבים להפריש ישראל מעבירה וכש"כ שלא לסייעו בעבירה הביא והוכיח מלשון הריטב"א לפ"ק דע"ז דס"ל דאפילו ישראל אינו חייב להפרישו וכש"כ שלא לסייעו אלא באיסור ודאי וכו' ע"ש הביאו בשד"ח הנ"ל אות ג' ע"ש שהביא הרבה ראשונים ואחרונים בגדון.

ועוד אף אם נניח שיש כאן חשש רחוק של סיוע לדבר עבירה הנה שנינו בשביעית פ"ה מ"ט ובגיטין ס"א א' משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה ורחיים ותנור אבל לא תבור ולא תטחון עמה, אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה וכו' וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום, וברש"י שם לא תבור ולא תטחון עמה, לסייעה מפני שאסור לסייע בידים ידי עוברי עבירה בשעת עבירה: וכולן לא אמרו, שהתירו להשאילם כלום לסייעם שלא בשעת עבירה עצמה אלא מפני דרכי שלום.

והנה רש"י לא הזכיר דמיירי שיש לפחות לתלות בדבר רחוק כהירושלמי שביעית פ"ה ה"ד וגיטין פ"ה ה"י דאיתא שם ר' זעירא בעא קומי ר' מנא מתניתין בסתם הא בפירושא לא, א"ל וסתמי לא כפירושא, א"ל אני אומר נפה לספור בה מעות כברה לכבור בה חול וכו', ומשמע דלרש"י אפי' בברור שתעסוק בפירות שביעית מותר מפני דרכי שלום מכיון שמסייע לא בשעת עבירה, וכן ראיתי שפי' דברי רש"י במשיב דבר ח"ב סי' ל"א וע"ש שביאר למה נטה רש"י מדעת הירושלמי, גם הרמב"ם לא הזכיר ענין שיש לתלות אפילו תלות לא גמורה ורחוקה, וז"ל בפ"ח דשמיטה ויובל ה"ז וכן משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה כברה רחיים ותנור, אבל לא תבור ולא תטחון עמה עכ"ל, הרי שלא הזכיר כלל ענין שיש לתלות שתשתמש בדבר מותר, אף לא הזכיר שאם פירשה שתשתמש באיסור יהא אסור כמו שהזכיר בשאר ההלכות שלפני זה, [דרך אגב הרמב"ם בכלל צ"ע שאינו מזכיר שהטעם הוא משום דרכי שלום].

עכ"פ הסיוע במסירת אישור גירושין אפילו במקום שיש חשש מבוסס לדבריה
שהיא מקוה להנשא לנטען, אף אם נניח שיש כאן איזה חשש של סיוע לדבר עבירה
עכ"פ זה לא בשעת עבירה, ואם בדין אשה לחברתה התירו השאלת נפה וכברה
וכיוצא בהם, במקום שברור שתתעסק בפירות שביעית משום דרכי שלום, ק"ו במסירת
אישור גירושין מצד מוסד שתפקידו בכך שיש כאן משום דרכי שלום הקובע יחס
מצד הצבור כלפי המוסדות הדתיים הללו, המיצגים את המשפט התורתי אשר דרכה
דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, ומותר לכאורה איפוא למוסרו אף במקום שיש
חשש מבוסס כנ"ל.

ולדברי התוס' בגיטין שם ד"ה משאלת אשה לפירוש ר"ת אין הבבלי חולק
על הירושלמי, ומיירי כאן בידוע שאין לה רק פירות שביעית אבל אנו תולים תליה
רחוקה היינו שאילת נפה כדי לספור מעות, כברה כדי לכבור חול, רחיים לטחון
סממנין, תנור לטמון בו אונין של פשתן כהירושלמי בפ"ה ה"ד דשביעית, ופ"ה ה"י
דגיטין, ואי לאו משום דרכי שלום היה אסור, ולפי"ז במפרש לאיסור אסור, וכאן
הלא האשה אומרת שכונתה להנשא לנטען.

ברם מלבד שה"מפורש" של האשה כאן אינו מוחלט מהבחינה המציאותית,
שהרי אין בידה להנשא לנטען בלי הסכמתו כנ"ל, ולפחות יש מקום לתלות מצד
המצב העובדתי לא פחות מבמשאילה נפה וכברה באופן סתמי במקום שאין לו
רק פירות שביעית שאנו תולים שהיא שואלת נפה לספור מעות וכברה לכבור חול
וכיוצא בזה. מלבד זה הנה בשו"ת משיב דבר סי' ל"א ובסי' ל"ב שם מחדש ומוכיח
שלדעת התוס' לפי הירושלמי הנ"ל אם הסיוע הוא לפני שעת העבירה אין שום
איסור במקום דליכא לפני עור, והמשניות הנ"ל הם בסיוע בשעת העבירה ע"ש,
ולכן הותר רק משום דרכי שלום עש"ה, והלא כאן מסירת אישור הגירושין הוא
לכל הדעות לפני שעת העבירה א"כ לכו"ע כאן מותר.

ואם לחשך אדם לומר, מה ההשואה בין חשש סיוע באיסור שביעית לבין
חשש סיוע לאיסור עריות שהוא היסוד של קדושת ישראל, ואף גם זאת חשש האיסור
הוא לכל חיה, שהאשה עלולה להנשא ולשבת עם הנטען שהוא אסור עליה. הנה
במשיב דבר שם סי' ל"ב דן אם מותר לשדך איש ואשה אשר ידועים כעובדי
עבירה, ויעברו על איסור נדה, במקום שאין משום לפני עור לת"מ, אבל יש שם
משום מסייע לדבר עבירה ומביא דברי שו"ת בנין ציון סי' ט"ו שחילק בין אם
מסייע בשעה שעושה העבירה שאז ודאי אסור בכל ענין ומחויב להפרישם אם
יכול, משא"כ במסייע שלא בשעת עבירה אלא שאחר כך חשודים שיעשו עבירה
אינו אסור לדעת התוס' והרא"ש אלא בתרי עברי דנהרא כנ"ל, וכזה מיישב למה
התוס' בשבת דף ג' והרא"ש שם וכן הר"ן בספ"א דע"ז אוסרים אפילו במקום דליכא
לפ"ע דשם מיירי במסייעם בשעת מעשה העבירה. והתו' בע"ז דף ו' ע"ב ד"ה
מניין שכתבו דאסור להושיט למומרים דבר איסור אפילו שלהם כי הדבר ידוע
שיאכלוהו והוא נאסר להם דכישאל גמור חשבינן ליה ואיירי בדקאי במקום שלא
יוכל לקחת אם לא יושיט לו זה כדמסיק דקאי בתרי עברי דנהרא עכ"ל הרי
מבואר מדבריהם שבלא תרי עברי דנהרא שרי. היינו משום דכאן מיירי במסייעם
שלא בשעת מעשה העבירה, וכתב בעל משיב דבר שזה חילוק אמת וברור, ומסיק

דלפי"ז רשאים לשדכם אפילו יעברו בברור על איסור נדה, שהרי אינו כתרי עברי דנהרא ולא בשעת מעשה העבירה ושרי ע"ש.

ברם לדעת רש"י דלתלמוד בבלי התירו לסייע שלא בשעת מעשה רק משום דרכי שלום, אסור לשדך איש ואשה אשר הם עוברי עבירה ולא ישמרו אסור נדה, שהרי אין כאן משום דרכי שלום, וכן מוכיח שם שזהו גם דעת הרמב"ם ע"ש, אולם אם פרנסתו בכך מותר לשדכם דהוה כדרכי שלום, ועש"ה ראיותיו דמה שמותר משום דרכי שלום מותר משום כדי חיון.

ומעתה נחזי אנן אם משום דרכי שלום דלית ביה חשש איבה כי הלא זהו ענין של פרנסה ומי יכעס עליו אם לא רוצה לטפל ולשדכם, וחשש האיסור הוא ערוה וכרת, ולא עוד אלא שהאיסור נעשה באותו הדבר שהוא מסייע להם ומקרבים, בכל זאת פוסק ה"משיב דבר" שאם הסיוע הוא לא בשעת מעשה האיסור מותר, כש"כ כאן במוסר אישור לגירושין אף אם יש חשש שתנשא לנטען, שהסיוע אינו בשעת מעשה האיסור, ואינו ברור ומוחלט, והאיסור לא נעשה ע"י אותו הדבר שאנו מוסרים לאשה, ואף לא באמצעות אותו הדבר, אלא שזה מאפשר לה להנשא והיא עלולה להנשא לאסור לה, ויש בזה משום דרכי שלום, ומניעת תרעומות כלפי בית הדין והמשפט התורתי, שההיפך זה עלול לעורר טרוניות לא רצויות כידוע וכמובן לכל היודע להעריך את הדברים לאשורם, שזה מותר לכו"ע.

מובן שצריכים להודיע לאשה בזמן מסירת אישור הגירושין שתדע שהיא אסורה להנשא לאותו האדם שהיא חיתה אתו לפי דבריה לפני הגירושין, כן צריכים לרשום בתעודה שהיא אסורה על בעלה הקודם משום שויה אנפשה חתיכה דאיסורא, שהרי היא הודתה בביה"ד גם אחרי הגירושין שהיא חיתה עם אותו האיש לפני הגירושין, והיא ודאי נאמנת על כך שהרי לא שייך למימר אחרי הגירושין שמא עיניה נתנה באחר (אהע"ז סי' קט"ו סע"ו ח"מ וב"ש שם).

אולם יש להסתפק אם צריכים לרשום בתעודה שהיא אסורה על הבעל ששמו לא ידוע לנו בצורה סתמית כדי שרושמי ומסדרי הקידושין יחקרו בעת שהיא תבוא להנשא אם זה לא אותו האיש, או אין צורך בכך כי מכיון שאין אנו יודעים מי הוא, לכאורה כל אדם יש לו חזקת כשרות, ולאשה הלא כבר אמרו שהיא אסורה להנשא לאותו האיש. כן נראה לענ"ד להלכה, ולמעשה יכריעו בדבר גדולי התורה וההוראה, עיני העדה שליט"א.

עכ"פ נדמה לי שברור הדברים הללו יכולים לשמש לנו פתח הכרעה בכמה בעיות בשטח זה שעתים אנו עומדים נבוכים לפניהם ועושים אותם תוך מועקת לב, אם אין בזה ח"ו משום מסייע לדבר עבירה.

בגדרי דייקא ומנסבא

רבים הם המקרים אחרי השואה האיומה שנשים שזכר בעליהן אבד נישאו פעם שניה ע"י רבנים בלתי מוסמכים לכך. מסיבות שונות מעונינות רבות מהן לקבל אישור ממוסד רבני מוסמך שנשואיהן היו כדין. בתוך מכלול הבעיות ההלכתיות עומדת לפנינו כאן הבעיה אי שייך דייקא ומנסבא בזמן שהאשה מעידה שבעלה הראשון מת, בהיותה נשואה עם בעל שני, או אף אם היתה נשואה עם בעל שני, ומבקשת אישור שנשואיה השניים היו כדין.

שלשה טעמים מערערים לכאורה את היסוד של דייקא ומינסבא באשה שמוסרת עדותה אחרי שנישאה פעם שניה בלי היתר ממוסד מוסמך ביחוד אם היא נשואה כעת:

(א) משום שהיא מעונינת להצדיק את מעשיה.

(ב) משום שהיא מעונינת לא לצאת מבעלה שהיא נשואה לו כעת.

(ג) עצם העובדא שהיא נישאה לפני שהיתה לה היתר מבי"ד מוסמך מהוה ריעותה בחזקת כשרות ונאמנות שלה והיא יצאה אולי מסוג שדייקא ומינסבא. המדובר הוא באשה שבעדותה כיום, היא לא־אומרת שהביאה עדים בזמנו שבעלה מת, כי אז תהיה הבעיה אם להאמין לה שאמנם היא הביאה עדים, ואם עדותם היתה מספקת כדי להתירה להנשא. ואף אינה אומרת שהביאה ע"א, כי אם היתה אומרת שהביאה ע"א שמת בעלה היתה אז נוסף לשאלת אמירת עצם הבאתו, בעיה אם היה בי"ד בקבלת העד ונתינת ההיתר לנשואין, ואם זה הכרחי (ע"י אה"ע סי' י"ז ס' ל"ט בח"מ וב"ש ופ"ח שם) והיתה מתעוררת גם השאלה אם ע"א משום דייקא או מדעל"ג (ע"י רמב"ם פרק י"ב מהל' גירושין ה"ט"ו, וסוף הל' גירושין ובאוצה"פ סי' י"ז סע"ג) אלא המדובר הוא שהאשה מוסרת שרק היא בעצמה מסרה על כך שבעלה מת או נהרג ועל יסוד זה בלי שום ברורים השיאו אותה. א"כ לגבי דידן עיקר העדות היא זו שהיא מעידה לפנינו. ונקודה זו של דייקא ומינסבא בהיותה נשואה. או היתה נשואה, ברצוננו לברר בעזה"י.

והנה ביחס לנקודה האחרונה בדבר ריעותא בחזקת כשרות, אשה זו נישאה כדמו"י, אחרי שמסרה לרב לפי דבריה שבעלה מת או נהרג, בדרך כלל אין להעלות על הדעת ששום רב אפילו אם לא היה מוסמך כ"כ יקיל בא"א החמור, עכ"פ אין זה מחובת האשה לדעת את פרטי ההלכה בענין היתר נשואין. א"כ היא לא איבדה לכאורה ע"י הנשואין בלי שהיתה לה היתר מבי"ד, את חזקת כשרותה בדייקא ומינסבא לענין ההעדאה העכשוית.

וראיה לדבר מתשובת ר"א מזרחי סי' כ"א, (הובא בקצרה בקו"ע סי' כא, פו, ובפרוט בספר פני משה שאלה ל"ו, ובאוצה"פ סי' י"ז סע"ג) שדן בענין איש ואשה

שהשתמדו ואחרי כן נשא המשומד אשה אחרת שלא ברצון אשתו, האשה המשומדת בראותה כי בעלה נשא לו אשה אחרת, התחתנה גם היא לאחד מן המשומדים בחוקי הגויים, ומת בעלה השני, ושבה בתשובה, ושאלה מבעלה הראשון ואמרה שמעתי שמת, וגם אחרי כן בא איש יהודי כשר והעיד שבעלה הראשון נהרג, ונשאל הרא"מ אם נאמנת האשה והעד לומר שנהרג בעלה הראשון דהו"ל אשה בקטטה, ותנן קטטה בינו לבינה אינה נאמנת. והשיב הרב דמילתא דפשיטא היא שהם נאמנים אם האשה מצד עצמה בזה שאמרה שנהרג בעלה אם העד וכו' דלמה תשקר אם כדי לאסור עצמה עליו הרי כבר נאסרה עליו בנשואי השני בעודה תחתיו ואם כדי להנשא לאחר שלא ימנעוה מפני שעדיין היא קשורה לבעלה הראשון שלא קבלה ממנו גט מעולם, מאי שנא היא מכל הנשים דעלמא שהן נאמנות לומר שמתו בעליהן להנשא לאחרים, כי היכי דבשאר נשים דעלמא מהמנינן להו משום דאשה דייקא ומנסבא, וכ"ש במלתא דעבידא לגלויי דלא משקרו בהו אינשי, הכא נמי נימא הכי וכו' ע"ה.

ובפני משה הנ"ל מקשה על רא"מ במ"ש דמאי שנא זו מכל הנשים דעלמא, הא שנא ושנא דכל הנשים דייקו משום חומר שהחמירו וכו' שמפסידות בעלה הראשון משא"כ זו, דבלא"ה היא כבר אסורה לבעלה הראשון, ועוד דכל הנשים בחזקת כשרות עומדות, אבל זו האיך נאמר דדייקא הלא אנו רואים שלא דקדקה כבר ונשאת בחזקת א"א. ומסיק מה שנראה בדברי הרב הוא זה, שהרב אעיקריה קאי, שהרי בא בשאלתו שהאשה ההיא שבה בתשובה. ועל פי ההצעה הזו האשה ההיא כשאר הנשים הכשרות, ועל כן לא בא עליה כי אם מטעם אשה בקטטה דחיישינן אפילו באשה כשרה ע"ש.

והנה אם באשה זו שבעינינו ראינו שלא דקדקה באיסור א"א ונישאה, אם חזרה בתשובה חזר הדין שנאמנת כשאר נשים דעלמא, כ"ש זו שלפנינו שלא נתברר לנו כלל שחטאה שהרי היא נישאה באמצעות רב שהתיר לה לדבריה לינשא, ודאי לא מסתבר לומר שע"י שנישאה בלי היתר ממוסד מוסמך איבדה את חזקת כשרותה ויצאה מסוג שדייקא ומינסבא¹).

---

1) הרהמ"ח שליט"א דן רק מצד הדייקא ומינסבא של עכשו, ומסתמך על הרא"מ. אולם הוראת הרא"מ צ"ע רב אף לפי הסברו של הפנ"מ, כי סברתו אינה אלא לבטל הריעותא שלפנינו, שהרי אשה זו לא דייקה לפני כן. אבל טענה הראשונה שאין כאן יסוד ההיתר של דייקא ומינסבא כיון שממילא אסורה ועומדת על בעלה מלפני כן, טענה זו בעינה קיימת. אכן בניד"ד אין צריך לזה, שכן החזקה דייקא ומינסבא אומרת לנו גם בנוגע לעבר, שודאי דייקא ונישאת בהיתר מעיקרא ע"י שהותרה מהרב שפנתה אליו לסידור נשואיה. וכשם שאין דורשים מאשה שתביא כל שעה בפנינו עדים שהתירוה בי"ד לינשא, ואפילו אם הוחזקה מלפני כן א"א. ומה שאומרת שהותרה ע"י רב ולא ע"י מוסד מוסמך, מוסד מוסמך זה לא אדע מהו, אם הכונה לבי"ד מאושר מטעם משרד הדתות, תנאי זה לא מצאנו בשום מקום, ואם הכונה לזה שהתיר ביחיד, אם אמנם אולי שלא כהוגן עשה כפי הכרעת הרמ"א שצריך בי"ד של ג', הרי הח"מ חולק ע"ו. ובשנשאת בדיעבד גם לפי

אלא דאכתי נשאר לנו לברר את שתי הנקודות האחרות המערערות את היסוד של דייקא ומינסבא (שהוא היסוד בנאמנות האשה שאומרת מת בעלה, יבמות צ"ג ב', קי"ד ב' רמב"ם פ"ב מהל' גירושין הל' ט"ו) היינו שכאן היא מעונינת להצדיק את מעשיה הראשונים, ועוד שהיא מעונינת שלא לצאת מבעלה שהיא נשואה לו כעת. משא"כ בעובדא דרא"מ, שם לא שייך להצדיק את מעשיה הראשונים, שהרי היא נישאה בחוקי הגויים בהיותה א"א ממש, וכעת אין היא נשואה כלל כי בעלה השני מת.

והנה בפני משה לר' משה בנבנשת הנ"ל דן ומסתייע בתשובת רא"מ הנ"ל, בענין אשה שבעלה טבע וזמן רב קודם העדאת העדים עמדה ונישאה למשומד אחד בפני האימאם. ונשאל בעל פנ"מ הנ"ל אם אשה זו מותרת לינשא לכל מאן דתרצה. ודן בענין באריכות מכמה צדדים וצירופים, וביחס לנקודה ששייכת לנו כתב: אמנם אשה זו כפי שבא בשאלה עברה חק, הפרה ברית, ועברה על דת משה ויהודית שנישאה למשומד אחד קודם העדאת עדים בפני בי"ד מטביעת בעלה וטרם שהתירוהו בי"ד וכיון שכן יש לפקפק שלא להתירה ע"פ ע"א (עובדא היתה שם כך) כיון דאיבעיא לן בגמ' אם נאמנת דע"א הוא משום מילתא דעבידא לגלויה לא משקר, או דלמא משום דאתתא דייקא ומינסבא. ואחרי שהוא דן בהרחבה בענין ומראה על צדדי ספיקות וס"ס בנדון כתב: ואת"ל דבעינן לדיוקא דידה, דלמא הך אתתא דנ"ד נמי דייקא ומינסבא ואע"ג דעינינו רואות שלא דקדקה בשכבר ונשאת קודם שהתירוהו, אפשר לומר וקרוב לודאי דידעה בעדויות הללו אם בעדות הטביעה ששמעו עליה מפי ערלים, ואם מעדות האשה הנ"ז (עובדא היתה שם כך) ועל פיהם נשאת למשומד כי נתברר לה מיתת בעלה. וא"כ אפשר לתלות בה שדקדקה בשכבר וידעה כי עדויות הללו שרירים וקיימים וע"פ העדויות הללו נשאת וכו' שכן אומרת היא שזמן מה קודם שנשאת למשומד נודע לה עדויות הללו וכו' ע"ש. והלא כאן מיירינן באופן שהאשה מעונינת להצדיק מעשיה הראשונים שהרי היא אומרת שנישאה למשומד לאחר שנודע לה שבעלה טבע. ואע"פ שללא ספק הפרה ברית שנישאה למשומד אצל אימאם, ועברה דת משה ויהודית, עם כל זה מצדד הפני משה בתוך השאר לחשוב אותה בכל זאת אולי לדייקא, ולצרף זאת בתור סעיף להיתר, אם כן כ"ש אשה זו שלפנינו שמעולם לא הפרה ברית והתחתנה אצל רב כדמו"י, והרב אף כי אולי לא היה מוסמך כל כך התיר לה לנשא שהרי השיאה, שלא יצאה מכלל דייקא כלל בהיתה מעונינת כיום להצדיק מעשיה הראשונים. אולם אכתי נשאר לנו לברר את הנקודה השלישית שהיא שהאשה שלפנינו מעונינת לא לצאת מבעלה שהיא נשואה לו כיום, משא"כ בנדון של הפנ"מ אם כי

הב"ש לא תצא (סוס"ק קכ"ד). ולא אמר שיחשב פגם בדייקא ומינסבא מה שקיבלה היתר רק ע"י אחד ולא ע"י בי"ד של ג'. וע"ע בפת"ש שם שמביא מס' קרית אברהם שחנעשים בכל יום שהרב משיא אשה המחזיקה עצמה באלמנה, עי"ש שצייד לומר שעדי הקידושין מצטרפים להוות בי"ד של ג'. ואם מעשים בכל יום הם, ואפילו בלי קבלת עדות ברורה מפיה, א"כ הרב המתיר אף הוא לא נהג אלא כפי הנוהג הרגיל

העורך

המשומד חי אין היא מעונינת בו שהרי היא רוצה להנשא לכל מי שתרצה כפי הצעת השאלה.

והנה בתוס' בב"ב דף ל"ב, ובכתובות כ"ו ב' ד"ה אנן, מקשים להא דמסקינן ביבמות (ל"א א) דכל תרי ותרי הוי ספיקא דרבנן אמאי אם שנים אומרים מת בעלה ושנים אומרים לא מת אם נשאת ואח"כ באו עדים לא תצא הא מדאורייתא אית לן לאוקמה אחזקה דהויא אשת איש והיה לה לצאת אפילו אם נשאת לאחד מעדיה, ואור"ת דאתיא חזקה דדייקא ומינסבא ומרעה חזקת א"א, והרי כאן נשואה היא, ויושבת תחת בעלה ומעונינת שלא לצאת ממנו אעפ"כ. אומר ר"ת שיש כאן דייקא, הרי שנתברר לנו נקודה זו דביושבת תחת בעלה ומעונינת שלא לצאת ממנו, נגיעה זו אינה פוגעת בענין דייקא. וממילא יוצא לפי"ז דדייקא ומנסבא שייך לא רק בתחילת הנשואין אלא בכל רגע ורגע שייך ענין דייקא, והוא בהדיא ע"ז בתשובת רע"א פסקים סי' קכ"ג ע"ש²).

בעיא שמתעוררת עקב דברינו היא אם מצד שהחמרת עליה בסופה וכ"ו צריכים שתהיה אפשרות שיתקיימו בה כל החומרות שנמנו בריש האשה רבה (יבמות פ"ז ב') אם לא דווקא כולם, ואיזה חשש חומרות מספיקות שיהיה שייך דייקא, אלא שזהו נושא למאמר אחר.

..

---

(2) אם לא נצרף הסברא שכתבנו בהערה א' שיש לנו חזקה דייקא ומינסבא גם בנוגע לשעבר, כי אז אין ראי' לני"ד מהתוס' שלפנינו. שכן בנידון דהתוס' במה שנשאת קודם עפ"י שני העדים עדיין לא הפסידה ע"ע נמצא שעכשיו הדייקא ומינסבא הוא חזק וסומכים עליו. משא"כ בני"ד הרי יתכן שכבר נאסרה ושוב אין לה מה לדייק, כיון שממילא כבר אסורה ועומדת, וכמש"כ לעיל בנידון של הרא"מ.

תעורך

קמט